

O urážkách spáchaných tiskem podle zákona z 30. května 1924, čís. 124. Sb. z. a n.

Zároveň příspěvek k otázce zákonodárné techniky.

Podává universitní profesor A. Miřička.

I.

Málokterý zákon padající do oblasti trestně-právní — vyjímajíc snad jen zákon na ochranu republiky — rozvířil ještě před svým parlamentním projednáním tolik prachu ve veřejnosti, jako zákon o tiskových urážkách z 30. května 1924, č. 124 Sb. z. a n. *) Je to konečně pochopitelné. Vždyť šlo o pevnou, dosud nedobytnou a na pohled nedobytnou baštu tisku samého, o část jeho privilegia fori, jež s příslušností soudů porotních zaručovalo ne sice právně, ale fakticky téměř úplnou beztrestnost právě také, pokud jde o útoky na čest.

Jak důvody připojené k vládní osnově, tak i zpráva právního výboru poslanecké sněmovny nijak se tím netají, že odnětí tiskových urážek porotním soudům je hlavním účelem tohoto zákona a že tím má býti dosaženo zvýšené ochrany cti. Mám za to, že lze s tímto účelem bez výhrady souhlasiti a bylo by dojiista zbytečné to širě rozváděti. Jest obecným přesvědčením, že porotní soudy selhaly právě, pokud jde o urážky spáchané tiskem. Důvod

*) Zákon má oficiální pojmenování: »O změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utržení a urážek na cti«. Poněkud dlouhý to titul a přece ještě nevystihuje úplně obsahu zákona. To ale není nijak nutno; vždyť jde jen o to, aby zákon měl jméno pokud možno stručné a příručné pro praxi. Někteří jej nazývají »tiskovou novelou z roku 1924«, což je hodně neurčité. Proto zvolil jsem pojmenování: zákon o tiskových urážkách. Tím je koncisně naznačeno, oč v zákoně vlastně jde. Že toto označení je trochu úzké, jak řečeno, nevádí.

Zákon vztahuje se jednak na zločin utržení na cti podle § 209. tr. z. 1852, jednak na přečiny proti bezpečnosti cti podle § 487. až 491. téhož tr. z. a pak na korespondující delikty práva platného na Slovensku a v Podk. Rusi, totiž zločin a přečin křivého obvinění podle § 227. a 229. zák. čl. V. z roku 1878 a přečin podle zák. čl. XLl. z roku 1914, pokud ovšem tyto trestné činy jsou spáchaný obsahem tiskopisu. Tam, kde mluvím v textu o tiskových urážkách jsou zpravidla míněny všecky tyto trestné činy.

tohoto zjevu sluší hledati nejen v průměrné nezpůsobivosti zúčastněného elementu laického, nýbrž i ve formě řízení, umožňující, aby poroty svým výrokem pronášely své »sic volo, sic jubeo« bez odůvodnění a zpravidla i bez možnosti kontroly.

Uvedený zákon čís. 124/1924 nahraňuje, pokud jde o tiskové urážky, soudy porotní druhou formou laických soudů, to jest soudy kmetiskými. Kmeti, zasedající se soudci z povolání v jediném sboru a rozhodující s nimi společně o všech otázkách za hlavního přelíčení se naskytujících, jsou nuceni — stejně jako tito — své votum odůvodniti. Tím stává se rozsudek kontrolovatelným. Poněvadž odůvodnění vota vyžaduje jakési rutiny, ba zpravidla i znalosti právnické, bývá tvrzeno, — myslím, že vším právem — že již tato okolnost zjednává převahu soudcům z povolání nad soudci z lidu. Podle uvedeného zákona je tato převaha také číselná. Neboť urážky tiskem (o které trestné činy tu jde, bylo vyloženo nahoře), přikazují se pětičlennému senátu, sestávajícímu ze dvou soudců z lidu (přisedících, kmetů) a tří soudců z povolání, z nichž jeden předsedá (§ 28.).

Tato převaha učeného elementu je pak ještě zesílena způsobem, kterým se děje v ý b ě r oněch dvou k m e t ů. Za základ slouží tu totiž — stejně jako při výběru porotců — seznam prvotní a roční. Seznam prvotní je společný pro porotce i kmety, leč, že v něm je zvláště označiti osoby, které vyhovují podmínkám stanoveným pro úřad kmeta a které jsou zvláště způsobilé pro tento úřad. Seznam roční je, stejně jako u porotců, hlavní a doplňovací a sestavuje se výběrem vědomým. Další postup je však různý. Kdežto totiž z ročního seznamu porotců se sestavuje losováním seznam služební pro každé jednotlivé zasedání porotců, určují se kmeti pro každý případ volbou procesních stran přímo ze seznamu ročního, a to tak, že každá (žalobce i obžalovaný) si zvolí jednoho kmeta a jednoho náhradníka. Je-li několik žalobců nebo několik obžalovaných, vykonají toto právo společně. Nevykonají-li strany tuto volbu včas, určí kmeta (náhradníka) soud podle pořadí ročního seznamu, který je určen již předem losem (§ 31. a 32.).

Tento způsob volby kmetů procesními stranami nepostrádá zajímavosti, aniž, pokud mohu přehlédnouti, originality. Sluší ale uvědomiti si důsledky. Je přirozeno, že obžalovaný bude se snažiti o to, aby si zvolil takového kmeta, o němž bude moci předpokládati, že rozhodne v jeho prospěch. Totéž ale učiní zajisté i žalobce, zejména bude-li to, což je asi nejčastější případ, žalobce soukromý. To pak bude tím snažší, čím větší bude počet osob zapsaných v ročním seznamu kmetů. Co to znamená? To zna-

mená tolik, že každý z obou kmetů odevzdá pravidlem svůj hlas ve prospěch strany, která jej zvolila, že tedy jich hlasy navzájem se ruší a že rozhodnutí bude na třech soudcích z povolání, jinými slovy, že laický element je tu pouhou dekorací, příkrasou, pouhým vnějším nátěrem pro tyto soudy, ve kterých rozhodovati budou toliko soudcové z povolání.

Vylíčenou taktiku umožňuje zákon procesním stranám tím, že jim dává právo voliti přímo z poměrně početného seznamu ročního. Kdyby z tohoto seznamu ročního se sestavoval losem seznam služební pro určitou periodu, na př. půlměsíční, se zcela omezeným počtem osob, jako tomu jest u soudů porotních, a volba se omezovala na tento úzký kruh, byly by podobné praktiky podstatně ztíženy.

Hledíme-li k tomuto způsobu výběru kmetů, nemá valného významu, snaží-li se zákon zvýšiti úroveň elementu laického, přibíraného tu ku pomoci, tím, že požaduje k úřadu kmeta věk 45 let (u porotců stačí 35 let) a dvouletého (na místě ročního) pobytu v obci (§ 30.). Že tyto náležitosti nesnesou přirovnání s kvalifikací požadovanou od přísedících státního soudu, u nichž je podmínkou právníká erudice, je zřejmé.

Do hlavního seznamu kmetů má býti přijato tolik osob, aby kmet nezasedal zpravidla vícekrát než pětkrát do roka (§ 31., odst. 2.). Tím má soudu patrně býti dáno toliko vodítko pro přibližné určení rozsahu uvedeného seznamu. Za základ bude tu nutno položit asi počet případů z roku předcházejícího. Arci bude toto měřítko pro první rok poněkud nespolehlivé, poněvadž není vyloučeno, že nyní po zrušení příslušnosti soudů porotních bude takových případů mnohem více. Mělo-li však oním ustanovením býti řečeno, že kmet není povinen zasedati více než pětkrát do roka, pak bylo zapomenuto na hlavní věc, totiž výslovně stanoviti, že, kdo již pětkrát zasedal, může každou příští volbu v témž roce odmítnouti nebo ještě lépe snad žádati, aby byl v ročním seznamu škrtnut. Nezbyvá as, než vyplniti tuto mezeru analogií — ač ovšem velmi vzdálenou — z § 4. č. 7. zákona č. 278/1919 Sb. o seznamech porotců (srov. § 29. zák. čís. 124/1924 Sb.).

Ostatně není převzetí úřadu kmeta prohlášeno za občanskou povinnost; mohou totiž tento úřad odmítnouti nejen ženy, nýbrž stejně také mužové jednou pro vždy (§ 30. odst. 2.).

Obavy, které byly vyslovovány v tom směru, aby odnětím tiskových urážek z příslušnosti soudů porotních nebylo omezeno právo volné kritiky, byly posíleny tím, že zákon nevyjímá z tohoto přesunu kompetenčního ani obvinění státních a jiných veřejných úřadů i jednotlivých funkcionářů takových úřadů, vznesené

proti nim hledíc na jich činnost úřední, jak to chtěla učiniti rakouská výborová osnova tiskového zákona z r. 1906 (§ 36.) a československá osnova z r. 1921 (§ 50.). Mám za to, že náš zákon zcela správně neučinil v tomto směru výjimky. Na slabých nohách stojí ovšem důvod uvedený pro to ve zprávě ústavně právního výboru senátu (tisk. 884 str. 5.), že totiž takový útok může zakládati přečin podle § 300. tr. z., pro který zůstává příslušnou porota. Známo přece, že právě pro tuto porotní kompetenci subjektivní řízení pro tento delikt nebylo vůbec zaváděno a že žalobce takměř vždy se snaží, kde to možno, omezením žaloby porotě se vyhnouti. Ale nepokládáme-li soudy porotní vůbec za způsobilé judikovati o tiskových urážkách, pak to platí snad ještě zvýšenou měrou o obvinění vznesených proti osobám úředním hledíc k jich úřední činnosti, tedy v procesech, které často budou míti aspoň nádech politický. A pak bude právě u takových obviněných zpravidla ve veřejném zájmu žádoucné obviněného úředníka přiměti k podání obžaloby; zachováním příslušnosti porotní by se mu umožnila výmluva, že obžaloba by byla předem bezúspěšná. Pro mne je tu rozhodnou otázka: Můžeme našim soudcům z povolání důvěřovati, že budou také o takovýchto obviněních, vznesených proti jiným státním zaměstnancům, tedy podle okolnosti i proti jejich kolegům v úřadě, rozhodovati nestranně? Mám za to, že můžeme míti tuto důvěru v naše soudce tím více, čím dříve a čím úplněji bude vyhověno tužbám jich po vybudování jejich postavení způsobem přiměřeným jejich úkolům, odlišným od funkcí ostatních zaměstnanců státních.

Zákon čís. 124/1924 mění věcnou příslušnost také, pokud jde o tiskovou nedbalost spáchanou hledíc k utržení i urážkám na cti. Trestní řízení pro přestupek zanedbání povinné péče nemá totiž příslušet nadále okresním soudům v sídle sborového soudu jako ostatní přestupky tiskové, nýbrž samým sborovým soudům první stolice. Nalézací soud mají tvořiti tři soudcové z povolání (bez kmetů) a o odvolání proti rozsudku má rozhodovati sborový soud druhé stolice podle ustanovení platných pro odvolací líčení proti rozsudkům okresních soudů (§ 28.).

Toto ustanovení odůvodňuje zpráva ústavně-právního výboru senátu (tisk. 1884) tím, že různé otázky, jež mohou tu přijíti v úvahu (důkaz pravdy i pravděpodobnosti, užití § 4. a 5. zákona, otázka je-li tu pouze tisková nedbalost a j.) žádají, aby rozhodnutí v první stolici bylo vloženo do rukou více a zkušenějších soudců. Řízení opravné pak bylo prý nutno takto upravit, aby bylo opravné stolici možno přezkoumati rozsudek první stolice také po stránce skutkové.

Než v řízení pro zločiny a přečiny, kde v první stolici soudí několik soudců, této možnosti není. Ba není této možnosti ani tam, kde podle dočasně platných ustanovení (zákon čís. 460/1920 a 471/1921 Sb.) věc byla přikázána samosoudci. I třeba se tázati: Což pak je přestupek zanedbané povinné péče při tiskových urážkách, kde často, ba snad zpravidla jde toliko o trest peněžítý, tak obzvláštní důležitosti, že je třeba zcela mimořádných záruk, jichž zákon neposkytuje, ani když jde o zločin nebo přečin a zejména ani když zanedbání povinné péče zakládá přečin podle § 42. zákona na ochranu republiky? A ukazuje-li se na možnost výběru soudců zvláště způsobilých, zda není tato možnost dána již tím, že tiskové přestupky jsou přikázány okresním soudům v sídle sborových soudů první stolice, takže možno způsobilého soudce vybrati z celého gremia a přikázati okresnímu soudu?

Přímo za monstrosní pokládám tu stanovení příslušnosti vrchního soudu jako soudu odvolacího. Považme jen: odpovědný redaktor obviněný z přestupku zanedbání povinné péče při tiskové urážce bude putovati odněkud z periferie Čech do Prahy k vrchnímu zemskému soudu a ten bude jako odvolací soud rozhodovati o tom, zda-li rozsudek první stolice, znějící snad na 50 Kč (zákonné minimum) nebo (při užití práva zmírňovacího) na trest ještě mírnější, má býti potvrzen nebo změněn! A k tomu bude povolán zvláštní senát vrchního soudu za účasti vrchního státního zástupce! Kolikačlenný ten senát býti má, zákon nepraví; ustanovuje jen, že je d n á n í má se díti podle zásad platných pro odvolací líčení proti rozsudkům soudů okresních. Má tedy snad býti, až budou zase platiti ustanovení trestního řádu, pětičlenný? Když již se žádaly zvláštní záruky pro tento přestupek, mohlo řízení v první stolici býti přikázáno prostě samosoudci při sborovém soudě první stolice a odvolání pak z jeho rozsudku pětičlennému senátu pro tiskové urážky, čímž by se bylo tisku dostalo i v tomto směru výhod plynoucích z účasti kmetů.

Ostatně nařizuje § 28., odst. 3., že hlavní přelíčení má býti provedeno zpravidla proti všem osobám odpovědným za obsah tiskopisu najednou; bude tedy v praxi řízení pro tento přestupek proti odpovědnému redaktorovi spojeno zpravidla s řízením pro delikt obsahový proti jiné osobě (původci). I lze doufati, že onoho zrušeného ustanovení, jímž prolamují se základní zásady o soudní organizaci, se bude aspoň prakticky zřídka užívat. To dokazuje tím jasněji, jak bylo zbytečné.

Řízení o přestupku zanedbání povinné péče má u sborového soudu první stolice se konati podle zásad platných pro tyto soudy. Budou tu tedy platiti obřadnější — proti řízení přestupkovému —

formy řízení před sborovými soudy první stolice, které vyžadují již samy o sobě více času a zvyšují možnost zavlékání procesu. Jak to lze srovnati se snahou po urychlení řízení pro tiskové urážky, na kteréž ve zprávě ústavně-právního výboru poslanecké sněmovny (tisk. 4022) se klade taková váha, těžko pochopiti. Myslím, že měly tu býti vyloučeny aspoň námitky proti spisu obžalovacímu, jako se stalo v řízení před soudy lichevními.

Zajímavé je, že uvedená zpráva ústavně-právního výboru poslanecké sněmovny čítá k ustanovením, která mají za účel urychlení řízení, také ustanovení § 8. a 10. Podle těchto ustanovení soud první, než zahájí pravidelné řízení, obešle z úřední povinnosti (jde-li o delikt veřejnožalobný jen k návrhu obviněného) zúčastněné strany (t. j. žalobce, obviněné, původce, vydavatele a vlastníka per. tiskopisu) k smírnému jednání nejdéle na 14 dnů. Toto jednání nařizuje a řídí předseda senátu, jemuž věc byla přidělena, nebo soudce jím ustanovený. Žádá-li za to žalobce, ustanoví soud (předseda senátu) ještě před nařízením smírného jednání odpovědnému redaktoru neprodlužitelnou lhůtu nejvýše 8denní k jmenování původce (§ 8. uvedeného zákona, § 1., odst. 1. a 2. prov. nařízení). Nedojde-li ke smíru, vyzve soud obviněného, aby, chce-li provést důkaz o tvrzení, pro něž je stíhán, oznámil do 14 dnů skutečnosti, jež chce dokázati, a průvody, jimiž je chce dokázati. Učiní-li tak, dodá soud toto oznámení žalobci k podání návrhu do 14 dnů.

Podle toho utváří se řízení takto: K žádosti žalobce nejprve lhůta (nejvýše osmidenní, neprodlužitelná) k jmenování původce, potom rok (k žádosti obou stran odročitelný) ke smírnému jednání nejdéle na 14 dnů; pak lhůta nejvýše čtrnáctidenní k nastoupení důkazů pravdy obviněným a konečně stejná lhůta žalobci ke vzájemným návrhům, kteréž obě lhůty mohou soudem o dalších 14 dnů býti prodlouženy. To jsou dojistá poněkud podivné prostředky k urychlení řízení! A k tomu přistupuje ještě sankce stanovená v § 10. odst. 2. na promeškání obou posléze uvedených lhůt, že totiž lze potom za provedení dalších důkazů žádati »jen ke hlavnímu přelíčení a u něho«. Toť přímo návod pro obviněného, který by chtěl zavlékati trestní řízení, jak by to měl navléci!

Vážné pochybnosti vznikají při souběhu tiskových urážek s jinými trestnými činy. To proto, že zákon opominul ustanoviti, zdali příslušnost senátu pro tiskové urážky je výlučná, a to výlučná jak v tom smyslu, že tiskové urážky náležejí výhradně jen před tyto senáty, tak i v tom smyslu, že tyto senáty nejsou příslušné pro žádné jiné trestné činy. Zpráva ústavního výboru senátu (tisk. 1884, str. 8) odpovídá k této

otázce kladně, a to v obojím směru. Z téhož názoru vychází patrně § 6. průvodního nařízení Sb. 125/1924, který pro případ souběhu přímo nařizuje («odstoupí je senát...») vzájemné postupování konkurujících trestních věcí mezi senátem pro tiskové urážky a »řádnými soudy«. Zdali se tím míní toliko vyloučení a odstoupení konkurující věci podle § 57. a 58. tr. ř. z r. 1873 či odstoupení pro nepříslušnost, není zcela jasno.

Ale věc není tak prostá, jak si patrně představuje prováděcí nařízení. To proto, že zde nejde o zvláštní soudy, jakými jsou na př. soud stanný, soud státní a bývalé soudy lichevní. Neboť konati hlavní přelíčení pro trestné činy, o které tu jde, »přísluší sborovým soudům první stolice«, praví výslovně § 28. Jde tu tedy pouze o nalézací senát sborového soudu první stolice, který je toliko zvláštním způsobem sestaven. Proto nelze tu prostě vylučovati souběh jako důvod místní příslušnosti a odpírati atrakční moc tiskovým urážkám oproti jiným trestným činům a naopak. Sbíhá-li se tudíž tisková urážka s trestným činem náležejícím ku příslušnosti soudu porotního, bude podle ustanovení § 56. tr. ř. z r. 1873 tento soud příslušný i pro tiskovou urážku, ačli nedojde k vyloučení a odkázání podle § 57. a 58. Důsledně je takového vyloučení a odkázání také třeba, když konkurující věc náleží před různé sborové soudy první stolice; jde-li o týž sborový soud první stolice, stačí ovšem tiskovou urážku vyloučiti, aby bylo možno podle § 57. konati trest. řízení odděleně před náležitě obsazeným senátem. Takového formálního vyloučení je také třeba, sbíhá-li se přestupek zanedbané povinné péče s jiným deliktem než tiskovou urážkou; neboť třeba není tu různosti v řízení a toho času ani různosti v obsazení senátu (tři soudcové z povolání), je tu podstatná různost instance opravné a řízení před ní.

II.

Dalo se předvídati, že tak důležitá posice, jakou pro tisk znamenalo forum porotní, zaručující nejen volnost kritiky, nýbrž namnoze také faktickou beztrestnost i pro útoky na čest sebe bezúzdnejší, nebude opuštěna bez boje. Zápas vedený se značnou houževnatostí skončil kompromisem. Za vydání oné posice na poli práva formálního musily býti učiněny četné a významné ústupky v oblasti hmotně-právní. Tím se stalo, že tiskovým urážkám se dostalo v mnohých směrech neodůvodněného privilegovaného postavení jak proti jiným deliktům tiskovým, tak zejména i proti urážkám, spáchaným jiným způsobem než tiskem, tedy zpravidla způsobem pro postiženého daleko méně čitelným. Tato nesrovnalost je přímým důsledkem toho, že tu malý

výsek, nezahrnující ani celou skupinu trestných činů proti cti, byl vytržen z celkové reformy jak trestního práva, tak i práva tiskového.

Jako společný znak většiny oněch koncesí hmotně-právních, jimiž bylo vykoupeno zrušení porotní příslušnosti, lze uvést podstatné omezení trestní odpovědnosti za urážky spáchané obsahem tiskopisu. Toto omezení jeví se zejména v těchto směrech:

1. Předem se podstatně zúžuje kruh osob odpovědných za tiskovou urážku. Neboť může-li býti původce nebo, je-li jich více, aspoň jeden z nich ihned stíhán a postaven před tuzemský soud, lze z osob, které spolupůsobily při redakci, vydání, tisku, nebo při obvyklém rozšiřování tiskopisu, nejsou-li původci, stíhati jedině odpovědného redaktora (§ 1., odst. 2.). Zákonu tedy stačí potrestání původce a odpovědného redaktora, v nichž vidí — v průměrných případech zajisté právem — vlastní vinníky. »La loi ne veut que deux victimes«, lze říci obměnou známé zásady belgického systému odpovědnosti postupné a výlučné. Jde-li o tiskopis neperiodický, nastupuje na místo odpovědného redaktora nakladatel (vydavatel) nebo není-li znám, odpovědný správce tiskárny (§ 24.).

Podmínkou uvedeného omezení kruhu osob odpovědných je, že původce nebo, je-li jich více, aspoň jeden z nich může býti ihned stíhán a postaven před tuzemský soud. Nesmí tu tedy býti překážka stíhatelnosti, ani právní (privilegium nestíhatelnosti) ani faktická (nepřítomnost a j.). Taková překážka není však na škodu, jestliže později pominula, jen když se tak stalo aspoň do vynesení rozsudku první stolice, tedy prve než soud se usnese o rozsudku. Nebylo-li soudu vynášejícímu rozsudek známo, že překážka již pominula, bude lze tuto skutečnost uplatňovati podle okolností obnou trestního řízení.

K překážkám faktickým náleží nepochybně i případ, když původce není znám. Z toho plyne, že ostatní odpovědné osoby, vyjímajíc odpovědného redaktora, mohou se zprostiti odpovědností tím, že pojmenují nejpozději před vynesením rozsudku stíhatelného původce.

Pojem původce určuje zákon ve třetím odstavci § 1.: Původcem je, kdo proto, aby urážlivá zpráva byla uveřejněna tiskem, 1. zprávu sepsal, 2. v tom obsahu, jak byla uveřejněna ji objednal, 3. nejsa redaktorem periodického tiskopisu v něm nařídil její uveřejnění, nebo 4. dal informace v takové zprávě použité, pokud zpráva s nimi souhlasí. Z ustanovení č. 3. vyplývá (ač není-li tu

redaktorem míněn redaktor odpovědný jako v § 6.), že nejen odpovědný redaktor, nýbrž ani jiný člen redakce nemůže býti pokládán za původce, nečinil-li nic jiného, než že nařídil uveřejnění závadné zprávy, tedy zejména, když ji sám nese-psal aniž objednal, a že, není-li odpovědným redaktorem, nemůže vedle původce býti stíhán.

2. Ale také odpovědný redaktor — u neper. tiskopisu nakladatel (vydavatel) ev. odpovědný správce tiskárny (§ 24.) — může se zprostiti odpovědnosti, jestliže pojmenuje ve lhůtě stanovené soudem správně původce nebo je-li jich více, aspoň jednoho z nich a prokáže, že mu hrozilo propuštění ze služby nebo citelné hmotné poškození, kdyby byl zprávů neuveřejnil (§ 5.). Jak viděti, jde tu o zvláštní případ tísne hraničící na nouzi. Tím vysvětluje se, že ustanovení to platí patrně také, když jde o zločin utržení na cti. Zdali se vztahuje beztrestnost i na tiskovou nedbalost (§ 6.), může býti pochybné, hledíc k tomu, že v § 6. posl. odst. je citován toliko § 4. a nikoli, jak přece by bylo na snadě, také § 5. Přes to ze slov »je beztrestný« v § 5. a pak argumento ad minus lze usuzovati, že nemůže nastati ani potrestání pro tiskovou nedbalost.

Také podle § 5. je podmínkou, aby tu nebylo překážky stíhání právní nebo faktické nebo aby pomínula nejpozději do vynesení rozsudku první stolice.

Jak ustanovení § 5., tak i ustanovení § 1., o němž byla řeč pod čís. 1., prozrazuje ono vyzírání po původci jako pravém vinníku, které je základní myšlenkou belgického systému odpovědnosti postupné a jedinečné. Umožňuje se tu osobě, která jinak by byla odpovědnou, aby si zabezpečila beztrestnost tím, že ujistí se předem osobou stíhatelného původce, jež by v případě potřeby pak mohla pojmenovati. Arci nestíhatelnost může nastati později po uveřejnění zprávy (na př. volbou za poslance, vystěhováním, úmrtím a p.) bez veškerého zavinění osoby, kteráž by se mohla pojmenováním liberovati; i je viděti, že beztrestnost se tu činí závislou na náhodě.*) Ba ještě více. V případě § 5. musí se nominace auktora státi ve lhůtě stanovené soudem. Soud určí takovou lhůtu k pojmenování původce podle § 8. toliko k návrhu žalobce. I jest zřejmo, že žalobce má v rukou nečiněním takového návrhu zbavití obviněného výhody, kterou mu dává uvedené ustanovení § 5.! Ovšem je otázka, bylo-li něco takového skutečně zamýšleno či jde-li o pouhé přehlédnutí.

*) Lépe tudíž vyhovuje zásadě odpovědnosti za vinu čl. III. čís. 2. tiskové novely z r. 1868, podle něhož nakladatel neperiodického tiskopisu může se zprostiti odpovědnosti za tiskovou nedbalost pojmenováním a prokázáním původce nebo vydavatele, který v době převzetí tiskopisu do nákladu se zdržuje trvale v tuzemsku.

Vědomě nesprávné označení původce nebo jeho bydliště má — podobně jako nastoupení důkazů pravdy, ačkoli vinníku jsou známy okolnosti vylučující pravdivost zprávy — v zápětí přísnější trest (§ 7. a 11.).

Podle zprávy ústavně-právního výboru senátu (tisk. 1884, str. 7.) je právě možnost nesprávného pojmenování auktora důvodem ustanovení § 12., podle něhož zavedením trestního řízení proti kterékoli osobě odpovědné se zastavuje běh lhůty žalobní proti ostatním. Ale potom je toto ustanovení zbytečné; neboť lhůta žalobní počíná podle výslovného ustanovení § 112. tr. z. čl. V/1878 a jednomyslného výkladu § 530. tr. z. z r. 1852 od té doby, kdy uražený se dověděl o trestném činu a jeho pachateli, čímž sluší arci rozuměti pravého pachatele. Že se uvedené ustanovení přičí snaze po koncentraci řízení projevené předpisem § 28., odst. 3., je nepochybné.

3. Zvláštním způsobem je omezena odpovědnost, pochází-li závadná zpráva od státního úřadu a je-li věrně, jak úřadem byla vydána, otištěna a pramen uveden. Tu lze totiž osoby, které spolupůsobily při redakci, vydání, tisku nebo při obvyklém rozšiřování tiskopisu, stíhati jen, jsou-li původci ve smyslu nahoře uvedeném (§ 2.). Patrně platí toto privilegium také pro odpovědného redaktora, třeba nebyl spolupůsobil při redakci nebo vydání tiskopisu, a zajisté je vyloučeno i jeho stíhání pro opominutí povinné péče spáchané snad právě tímto nespolutpůsobením. Styli-sace § 2. to ovšem nevyjadřuje. Zákon dává zcela případně uraženému právo žádati za úřední opravu takové zprávy. Zdali uvedení úředního pramene této opravy, o němž mluví § 2., odst. 2., je obligatorní či toliko fakultativní, nelze z nejasného v této příčině znění zákona s jistotou usuzovati. Podle zprávy ústavně-právního výboru poslanecké sněmovny (tisk. 4569, str. 18 a 19) je uvedení úředního pramene opravy toliko fakultativní; myslím, že k zesílení účinnosti ochrany mělo by býti povinným už hledíc k tomu, že také v původní zprávě musí úřední pramen býti uveden.

4. Hlavní odpovědný redaktor, to jest takový, který odpovídá za obsah celého per. tiskopisu, není odpovědný za urážlivou zprávu, je-li obsažena v oddíle listu, pro který byl ustanoven a úřadu ohlášen zvláštní odpovědný redaktor (§ 3.).

Jak známo, je možnost zřízení takového dílčího odpovědného redaktora uznána již nynější praxí s podmínkou stejnou, jaká se činí v § 3., že totiž jde o oddíl zřetelně vyznačený, tedy místně oddělený (na př. feuilleton, denní zprávy, inseráty a p.) a nikoli určený snad jen obsahem článků. Je-li vedle takového dílčího odpovědného redaktora pojmenován ještě jiný odp. redaktor bez to-

hoto omezení, jest odpovědný přece jen za list, tedy i za onen oddíl, pro který byl zřízen zvláštní odpovědný redaktor. Z této odpovědnosti hlavního odpovědného redaktora vyjímá § 3. právě toliko zprávy obsahu urážlivého. Jinak bude hlavní odpovědný redaktor odpovídati za obsah takového oddílu i nadále.

S tímto ustanovením souvisí procesní norma § 9., podle kteréž, je-li stíhán takový dílčí odpovědný redaktor, soud se má prve přesvědčiti, byl-li ohlášen státnímu zastupitelstvu v den, kdy vyšel per. tiskopis, o který jde. Nebylo-li tomu tak, má se zavésti řízení proti hlavnímu odpovědnému redaktoru. Toto ustanovení jde patrně příliš daleko, neboť nedbá správné zásady, že ohlášení odpovědného redaktora příslušnému úřadu nemá vedle jeho zřízení významu konstitutivního a přehlídí také úplně možnost, že jako hlavní odpovědný redaktor byla pojmenována osoba nastrčená.*) Správné je zůstaviti žalobci samému, aby označil osobu, kterou pokládá za vinnou, zejména jde-li o žalobce soukromého, jenž přece nese sám risiko nesprávného označení a má eventuelní povinnost nahraditi náklady trestního řízení.

5. Další privilegium tiskových urážek záleží v tom, že tam, kde zákon podle všeobecných ustanovení vyžaduje k beztrestnému důkazu pravdy, stačí, byly-li dokázány okolnosti, »pro které tvrzení zprávy mohlo býti považováno důvodně za pravdivé,« a »je-li zřejmý úmysl chrániti především zájem veřejný« (§ 4.). Podmínkou je tedy, že ochrana veřejného zájmu byla třeba ne jedinou, přece ale rozhodující pohnutkou činu. Uvedeného ustanovení nelze tudíž užítí, šlo-li pachateli především o něco jiného, na př. o skandalisování, ukojení nevraživosti a p., třeba snad ve druhé řadě, tedy jako podřadný účel, hrála zároveň ochrana veřejného zájmu jakousi úlohu.

Jak patrně, jde tu tedy o důkaz zvaný v praxi ne zcela případně důkazem pravděpodobnosti, správně o důkaz objektivně odůvodněného přesvědčení. Neboť rozhodno je nejen, že tu byly okolnosti výše uvedené, jak praví § 4., nýbrž záleží také na tom, zdali obviňující sám pokládal své obvinění za pravdivé. Důkaz takových okolností nic by mu nepomohl, kdyby byl usvědčen, že přes to znal nepravdivost svého obvinění z jiného spolehlivějšího pramene. Zákon zachoval tu patrně dikci § 490. tr. z. z r. 1852, obsahující tutěž nepřesnost. Kdyby bylo bývalo zvoleno znění přesnější, nemyslím, že by to bylo vedlo k vážným pochybnostem, pokud jde o platné právo.

*) Srovn. o tom Miřička, O pojmu odpovědného redaktora, Sborník věd právních a státních, VII., sešit 1. a 2.

Za uvedených podmínek jest vyloučeno stíhání také pro tiskovou nedbalost (§ 6., posl. odst.).

Co sluší pokládati za veřejný zájem, určuje § 4., odst. 2., výpočtem, ovšem toliko příkladným.

Vytknouti sluší, že § 4. mluví o obžalovaném, ačkoliv nejde tu o ustanovení procesní, nýbrž hmotně-právní (tedy správně: pachatel, vinník neb obviňující a p.).

6. Další výhodu poskytuje zákon tomu, kdo, dopustiv se urážky tiskem, jest ochoten dáti za dostučinění. Podle § 18. může totiž soud upustiti od potrestání, nabídl-li »obviněný« při jednání o smír uraženému marně zadostučinění, které soud pokládá za přiměřené. Soud tu uzná vinným (§ 18: »odsoudí«), ale zároveň prohlásí, že upouští od uložení trestu. Rozsudek zůstává tedy odsuzujícím a proto není správné, nýbrž odporuje jasnému ustanovení § 389. tr. ř. z r. 1873, tvrdí-li se ve zprávě ústavně-právního výboru poslanecké sněmovny (tisk. 4569, str. 20) i téhož výboru senátu (tisk. 1884, str. 7), že soudu tím je dána možnost zprostiti obžalovaného povinnosti náhrady nákladu trestního řízení.

(Pokračování).

JUDR. Vojtech H u d e c:

Konkurenčný zákaz jako sociálny problém.

Zariadenie dnešnej našej spoločnosti požaduje, aby každý mal určité povolanie-zamestnanie, t. j., aby sa každý zúčastnil spoločenského života duševnou alebo telesnou prácou a to na základe osvedčenej zásady delby práce, pri čom je každý oprávnený sám si zvoliť svoje zamestnanie.

Individualistická hospodárska sústava však stvorila taký stav, v ktorom sa ľudia delia na zamestnávateľov a zamestnancov. Ich pomery upravujú sa služebnými smluvami, ktorých obsah dnes nezávisí úplne od zúčastnených dvoch subjektov, ale aj od celku. Nehľadíme-li na veľké rozšírenie kolektívnych smluv, pri služebných smluvách často vyskytuje sa otázka, či je prijateľná so stanoviska sociálneho taká výmienka zamestnávateľova, ktorou tento, prijímajúc niekoho do svojich služieb, si vymieňuje, že prijatý zamestnanec po vystúpení z jeho služieb do istého času nebude sa zabývať takou, alebo podobnou prácou, akou sa má uňho zabývať. Túto výmienku menujeme konkurenčnou, súťažnou doložkou, alebo konkurenčným zákazom, najsprávnejšie zákazom konkurencie.

Pokiaľ možno srovnaj túto výmienku so slobodou jednotlivca, pokiaľ s prijatými zásadami nášho hospodárskeho zariadenia a jaké stanovisko zaujíma k nej osnova čl. obč. zák., to bude predmetom tejto úvahy.

Dľa dnešného stavu väčšina ľudí je v službách menšiny. Počet hospodársky nezávislých je priemerne tak malý, že ľudia nútení sú zabezpečiť si živobytie tým, že svoje schopnosti a sily prenajímajú druhým buď za výživu, alebo za peniaze. Že pri tom osobná sloboda človeka nedochádza výrazu, je na bielom dni, čo dnes, za vlády individualistickej hosp. sústavy není možno ináč si ani predstaviť. Ale žeby bol človek za takýchto pomerov mravne diskvalifikovaný, to kategoricky neobstojí. Hľadíme-li na služebný pomer okuliarmi socialistov, mimovoľne prichodí nám sice uznať